

DOM IN SVET — ILUSTRIRAN LIST.

Misli ob 25 letnici. — Spisal dr. Fr. Stelè.

(Konec.)

Dom in Svetov umetniški namen pa ni bil samo biti okrašena knjiga, ampak širši: širiti zdrav okus, zanimanje za umetniške spomenike — posebno one v domovini — z besedo in sliko. Njegov namen je bil torej tudi objavljati v sliki umetniška dela in z besedo opozarjati na njihovo vrednost. Poglejmo nakratko, koliko je v tem oziru storil.

J. ŠTEFIC: ROKOBORCA.

Precej od začetka se je udomačila v Dom in Svetu navada, da podaja urednik pod naslovom »Naše slike« kratko razlago slik. Medtem, ko so se notice pod tem zaglavjem omejevale le na kratek popis ali na mimoidočo karakteristiko slike, je prinašal Dom in Svet semtertja sistematične članke, ki obdelujejo pridejani jim ilustracijski material. Tako je v najnovejši dobi izšla vrsta egipčanskih slik s kratkim, prav primernim besedilom Izidorja Cankarja.

Dom in Svet je izbiral od modernih v prvi vrsti slovanske slikarje. Znamenita je zbirka ruskih slik, iz katere se čitatelj dobro orientira o razvoju ruskega slikarstva. Iz prejšnjih časov pa se posebno spominjamo razprav o renesansi iz peresa dr. Medveda in dr. Stegenška.

Tudi topografskih opisov, združenih z zgodovinskimi, je priobčil naš list celo vrsto. Koliko lepih pokrajin je pri nas, koliko vabljevih pokrajinskih slik, kjer arhitektura ali razvalina in narava skupno tvorita vedno mikavno sliko; koliko je raztresenih in pozabljenih umetnin po hribovskih cerkvicah in po mestnih ulicah, kjer ljudje vsak dan hodijo mimo njih, a se ne zavedajo njihove vrednosti in lepote; koliko zanimivih in lepih predmetov bi tu nudila domača obrt naših dežel, kmetska hiša z ostanki davnih noš in orodij; koliko . . . in še bi lahko naštevati, — toda dosti smo že naznačili, kaj mislimo. Tu bi se dalo pač še mnogo storiti!

Posebno važna pa je naloga listova, seznanjati občinstvo z deli domačih umetnikov in umetninami prejšnjih časov na naših tleh. Tudi tu je marsikaj poizkusil. Priobčil je celo vrsto životopisov domačih umetnikov in priobčeval v sliki važna njihova dela.

V prvih letih svojega razvoja je priobčeval izmed domačih del največ slike in risbe bratov Šubicev, kar je bilo času primerno in umestno, ker takrat res nismo imeli dosti več kot brata Šubica. Risbe, ki jih je priobčeval J. Germ, so tako rokodelske in brezznačajne, da jih sploh ne moremo vpoštovati. Od IX. letnika naprej je sodelovala cela vrsta mladih slikarskih moči, ki so poleg ilustracij priobčevali pogosto tudi risbe in študije: M. Jama, F. Vesel, J. Vavpotič, M. Sternén, A. Koželj, J. Grohar in pozneje samouk Fr. Dobnikar, katerega reči pa imajo vse ilustracijski značaj. Važno je tudi, da je priobčil v XII. letniku celo vrsto J. Germovih slik. Med umetniki in med našimi ilustriranimi listi pa manjka prave vezi in potrebnega stika; le iz tega se da razlagati, da naši ilustrirani listi niso izrabili nobene razstave, kot bi se bilo dalo, ampak so prinesli le kak splošen pogled na razstavljenе predmete, posameznih umetnin pa ne, ali le redkokatero.

Od XV. letnika dalje je nastopil še M. Gaspari, ki tudi ni bil izključno ilustrator, ampak je tudi

par drugih reči priobčil, in za njim Peter Žmitek. S tem je pa vrsta domačih umetnikov, katerih dela je Dom in Svet v večjem številu priobčil, končana. Pozabiti ne smemo nekaterih starejših, katerih se je večkrat spomnil, n. pr. Wolfa, Langusa, Kremser-Schmidta, Layerja, Menzingerja, Robbe in Quaglia. Ako pregledamo sedaj celotno to zbirko, je precejšnja, dasi — kakor je pri periodično izhajajočem glasilu naravno — raztresena po raznih letnikih. Sicer so biografije umetnikov, ki jih je Dom in Svet prinašal (Steska), sploh najboljše v naši literaturi. Novo metodo je začel Izidor Cankar s svojimi »Obiski«, kjer je spretno orisal par umetniških osebnosti naše najnovejše dobe.

Tudi stare umetniške spomenike je poizkusil Dom in Svet objavljati. Tako je priobčil v XXIII. letniku freske iz cerkve sv. Miklavža nad Ihanom, iz cerkve sv. Primoža nad Kamnikom in iz cerkve na Križni Gori pri Škofji Loki. V XXV. letniku je priobčil celo vrsto fresk iz romarske cerkve na Skaručini. Tudi od teh začetkov pelje pot navzgor in do uspehov.

Dom in Svet je doslej očitvidno hotel zadoščati dvojni potrebi: Na eni strani je hotel biti umetniško glasilo, na drugi strani pa rodbinski list z dnevno zanimivo vsebino. Enkrat je krenil bolj na eno, drugič bolj na drugo pot. Zato nima list enotnega značaja in enotne smeri. To, kar izvršuje Dom in Svet, bi bila pravzaprav naloga dveh popolnoma različnih glasil. Bodi meni dovoljeno, da tu povem odkrito svojo misel, kako si mislim bodočnost tega za nas tako važnega lista. Kot lep list, ki bi bil sam sebe lahko vesel, se nam kaže Dom in Svetov ideal takole:

Dom in Svet, ki je in hoče biti ilustriran list, mora postati lepa okrašena knjiga v najboljšem

pomenu te besede. Naslovno stran, glave, končne vinjete in eventualno še iniciale bi moral izrabiti za to. Pridobiti bi si moral vsaj enega umetnika, ki bi stalno delal zanj. To bi res nekaj stalo, toda tá kras, ki ga ima sedaj, tudi ni zastonj; ako že ne gre drugače, bi podal manj, pa izbrano in smotrno razdeljeno. Ni še vse izrecno kraseči del in najboljši papir, na katerem se list tiska; temu je treba prilagoditi tisk.

Dom in Svet naj bi dalje opozarjal v sliki in besedi na lepote domovine in domačih umetnin. Dalje naj bi sem in tja podajal celotne življenjepise domačih, pa tudi velikih tujih umetnikov, ki bi pa ne smeli biti pisani izključno biografično, ampak bi morali poudarjati zvezo dotičnega umetnika z ostalim svetom in preteklostjo ter posebno osebne poteze njega kot človeka, kakor se nam javljajo v njegovi umetnosti. Le na ta način je mogoče občinstvo zopet vzgojiti za razumevanje in uživanje umetnosti. Pri starih umetninah je treba kazati, kako se je čas izžil v umetnosti svoje dobe in kaj nam je čitati iz njenih spomenikov, pri novih umetninah, katerih stvaritelji so nam po času in mišljenju bližji, pa na to, kako se osebnost izživlja v umetninah, ki jih ustvarja.

Dom in Svetovo mesto v naši literaturi je, biti umetniško in literarno glasilo. Neka elementarna sila ga je gnala vedno na to pot, čeprav so ga različni oziri vedli tudi po drugih potih. Ako bi Dom in Svet s tem geslom nastopil, sem prepričan, da bi dobil vsestranskega odziva pri sotrudnikih in posebno pri občinstvu.

Po 25 tih letih moremo samo želeči, da bi zbral zdrava zrnca, ki jih je zasadil v preteklosti, jih razvil v popolne cvetove in jih združil v šopek, ki ga bo vsak vesel na mizi in ga bo priznala tudi bodočnost.

JUG V OKVIRU.

Zložil Josip Lovrenčič.

V vzdušen poldán se vije čez plan
cesta
iz mesta
in ž njo topoli gredó.

V topolih krilati škržati pojó:

Žarke žgi! — se prvi oglesi,
žgoče žgi! — drugi zaželi,
žejnim žgi! — tretji naroči,
žgi, žgi, žgi! — prvi ponovi.
Žarke žgoče žejnim žgi,
žgi, žgi, žgi! — v koru vsi in konca ni.

Solnce je veselo žagajočih melodij
in kar nič se v noč mu ne mudi.

